

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗЛИТТЯ І ПОГЛИНАНЬ БАНКІВ

Розглянуто основні методи здійснення оцінки ефективності банківських об'єднань, виявлено чинники, які впливають на результати злиття і поглинань, проаналізовано наслідки успішної консолідації банків у формі злиття і поглинань.

The basic methods of realization of assessment of bank associations' effectiveness are observed, the factors which influence the results of consolidation and absorption are revealed, and the results of successful consolidation of banks in the form of fusion and absorption are analyzed.

Актуальність дослідження. Процеси злиття та поглинань банків, як інструмент перетворень у банківському секторі, набули значного поширення в багатьох країнах протягом останніх десятиліть. До основних чинників, що визначають їхню необхідність і доцільність, відносять: підвищення рівня капіталізації банків, зниження рівня витрат і собівартості банківських послуг, вихід на нові ринки; збільшення частки банку на ринку кредитів, депозитів та інших видів банківських послуг.

Світова фінансова криза спричинила нову «хвилю» злиття і поглинань у банківській сфері. Причому, така вимушена активізація зазначених процесів спрямована не лише на досягнення вище перелічених цілей, а радше на порятунок банків, які опинилися у фінансовій скруті. Експерти, які аналізують сучасні тенденції у сфері злиття і поглинань, констатують факт про суттєві відмінності між сучасними поглинаннями, зумовленими необхідністю, і традиційними альянсами. Подальше існування низки провідних іноземних банків залежить сьогодні від ефективності здійснених угод злиття чи поглинання.

Вплив кризи на банківський сектор України неминуче буде супроводжуватися проявом у країні загальносвітових тенденцій концентрації банківського капіталу. Відтак дослідження питання як економічної, так і соціальної ефективності злиття і поглинань банків набувають значної актуальності. Важливими завданнями консолідації банків можуть бути недопущення банкрутств банків, особливо великих; зниження рівня ризику, зокрема, ризику зменшення доходів завдяки підвищенню рівня концентрації банківського капіталу; зміцнення ділової репутації; поліпшення фінансового стану банків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню ефективності об'єднань у банківській сфері присвячена велика кількість наукових праць зарубіжних та вітчизняних учених, зокрема, таких як Боссі С. П., Васильченко З. М., Вядрова І. М., Жека В., Зельника В., Маггі Б., Міллера Г., Міщенко В. І., Робінсона К. Дж., Салтиського В.В. та інших. Разом з тим, особливої актуальності потреба в реорганізації банків набула в сучасних умовах, так як може стати одним із шляхів виходу українських банків із кризової ситуації.

Метою даної статті є дослідження переваг та недоліків злиття та поглинань банків, аналіз чинників, які на них впливають в умовах фінансової кризи, розгляд напрямів досягнення максимальної ефективності процесів об'єднання банківських установ.

Вклад основного матеріалу. Основні шляхи створення міжбанківських об'єднань базуються як на добровільному об'єднанні самостійних банків (злиття), так і на прямому підпорядкуванні, централізованому управлінні й залежності (поглинання) [1]. Перший шлях з більшою вірогідністю буде використовуватися самостійними, фінансово стійкими банками, які прагнуть об'єднати свій бізнес, а другий є характерним для значно слабших кредитних установ, які неспроможні протистояти впливу фінансової кризи і погоджуються на поглинання. Для банку – потенційного об'єкту поглинання – ймовірні (негативні) наслідки такої угоди зводяться, в основному, до встановлення цінового діапазону, в якому може знаходитися узгоджена сторонами вартість банку, який поглинається. Для банку-покупця і банків-учасників угоди злиття діапазон можливих ризиків є значно ширшим. Виділяють дві групи негативних наслідків, пов'язаних:

1) по-перше, з досягненням функціонально-стратегічних цілей угоди (розширення ринку, диверсифікація діяльності тощо);

2) по-друге, при поглинанні – з придбанням, а при злитті – з переходом на основі правонаступництва до нової юридичної особи права на матеріальні і нематеріальні об'єкти власності банків, які беруть участь в угодах злиття і поглинань [2, с. 400].

До інших чинників, що негативно впливають на результати реорганізації банків відносять: непродуману стратегію реорганізації банків, відсутність у робочій групі менеджерів фахових знань і досвіду у цій сфері, розходження корпоративних культур, несумісність інформаційних систем, недостатній обсяг інформації про об'єкт поглинання чи злиття.

Варто зауважити, що досягнення позитивного ефекту у процесі об'єднання можливе в результаті ретельного планування інтеграції всіх напрямів діяльності банків, оцінки витрат і організації системи управління ризиками, що супроводжують процеси реорганізації.

Оцінку ефективності банківського злиття та поглинання здійснюють двома способами,

використовуючи якісний і кількісний методи [3, с. 124].

Застосування якісного методу передбачає здійснення якісної оцінки діяльності банку після злиття чи поглинання, в процесі якої досліджуються стратегії злиття та поглинання, співствалюються отримані синергетичні ефекти після злиття із запланованими, виявляються головні управлінські помилки, що виникають під час реалізації стратегії, а також пропонуються методи усунення цих помилок. Разом з тим, якісний метод базується на суб'єктивних переконаннях та судженнях осіб, які проводять дану оцінку, тому в деяких випадках отримана якісна оцінка може не відповідати реальному стану банку. Іншим недоліком є відсутність певного алгоритму дій і тому вірогідним є те, що оцінка ефективності не завжди буде адекватною.

За допомогою кількісного методу здійснюється кількісна оцінка діяльності банку після злиття чи поглинання. Він передбачає використання математичних розрахунків та формул, що можуть підтвердити зміну ефективності банківської установи після реорганізації. Кількісний метод більш точний, тому що передбачає проведення оцінки за певними математичними розрахунками і тому має алгоритм дій. Недоліками цього методу є те, що за останні 10 років було виведено сотні способів оцінки ефективності банківської установи після злиття чи поглинання, які мають певні припущення і тому повинні використовуватися відповідно до конкретної ситуації, що породжує проблему невизначеності в застосуванні того чи іншого методу. Тим паче, що, використовуючи різні формули для розрахунків можна отримати різні дані, що не збігатимуться між собою. Також при використанні цього методу може виникнути ситуація, коли за різних методик оцінки будуть необхідні різні вхідні дані, які, можливо, не завжди є у наявності. Відтак, здійснити більш повну та реальну оцінку ефективності банківських злиттів та поглинань можливо за умови поєднання обидвох методів [4].

Варто враховувати і сучасні умови, за яких здійснюються злиття і поглинання банків. Зокрема, та швидкість, з якою проходить реорганізація банків, наприклад у США, не гарантує ретельної оцінки ефективності цих процесів. За таких обставин надто складно реалізувати успішну консолідацію. Тому, перш за все, необхідно сконцентрувати зусилля на отримання максимального обсягу інформації про об'єкт злиття чи приєднання.

Найбільшої ефективності в процесі злиття банків чи поглинання можна досягти за умови правильно обраного об'єкту угоди і вірно визначених її умов; процес інтеграції повинен відповідати задачам і потребам конкретної ситуації; кожен етап об'єднання повинен бути ретельно спланований та реалізований.

У процесі успішної консолідації банків у формі злиття чи поглинання досягається синергетичний ефект, коли вартість новоствореного банку перевищує суму вартостей банків-учасників об'єднання. Досягнення кумулятивного позитивного ефекту стає можливим у разі збільшення частки кредитів у сукупних активах; зниження витрат за рахунок об'єднання інформаційно-технічної бази, систем обліку; диверсифікації кредитних ризиків; комбінування взаємодоповнюючих ресурсів; скорочення дублюючих банківських підрозділів; збільшення прибутку шляхом диверсифікації продуктів та універсалізації банківської діяльності; підвищення якості та ефективності управління; оптимізації організаційної структури та структури менеджменту; підвищення продуктивності праці та зміцнення позицій на ринку [5, с. 89].

Разом з тим, консолідаційні процеси супроводжуються значними витратами, які можуть призвести й до втрати капіталу, тобто виникнення від'ємної синергії. Основною причиною цього є те, що, отримані, в результаті злиття компаній, доходи не покривають всіх витрат процесу об'єднання (наприклад, придбання акцій, викуп зобов'язань тощо). Як правило, покупець діє в умовах гострого дефіциту інформації, оцінюючи можливі синергетичні ефекти і ставлячи цілі, маючи недостатньо інформації про банк, що купується. Негативно позначається і брак досвіду в проведенні подібних заходів. В окремих випадках очікуються занадто великі синергетичні ефекти, не враховується можливе зниження доходів у результаті об'єднання банківських установ, не передбачаються великі одноразові витрати, не зіставляються прогнози з реальними даними тощо.

Негативні наслідки угод про злиття чи поглинання зумовлені не лише фінансовими втратами, а й зниженням ефективності системи управління об'єднаної установи. До інших чинників, що негативно впливають на результати реорганізації банків відносять: відсутність у робочій групі менеджерів фахових знань і досвіду у цій сфері, непродуману стратегію реорганізації банків, розходження корпоративних культур, несумісність інформаційних систем.

Варто зауважити, що переважна більшість негативних результатів укладених угод пов'язана з низькою якістю підготовки та проведення інтеграції. Тому до основних передумов забезпечення ефективності злиття чи поглинання банків належать:

- 1) ретельна обґрунтованість вибору об'єкта злиття чи поглинання;
- 2) ідентифікація можливостей досягнення синергетичного ефекту від об'єднання;
- 3) визначення напрямів створення майбутньої вартості інтегрованої компанії;
- 4) чітке формулювання основних принципів інтеграції [6].

Досягнення синергетичного ефекту у процесі об'єднання можливе в результаті здійснення планування інтеграції всіх напрямів діяльності банків, оцінки витрат і організації системи управління ризиками, що супроводжують процеси реорганізації. За такого комплексного підходу основними

позитивними результатами, що досягаються при реалізації розглянутих форм реорганізації банків, є:

- 1) диверсифікація бізнесу;
- 2) збільшення темпів росту та рівня рентабельності завдяки зростанню обсягу операцій;
- 3) зниження ринкових ризиків;
- 4) захист своєї ніші на ринку банківських послуг та завоювання нових сегментів;
- 5) оптимізація системи управління та організаційної структури;
- 6) економія витрат на управління грошовими потоками, включаючи розподіл прибутку, проведення аудиту;
- 7) підвищення конкурентоспроможності, стійкості банку за рахунок якісних і кількісних змін у структурі капіталу.

Висновки. Злиття і поглинання можуть вирішити проблему недостатньої ліквідності у проблемних банків і забезпечити отримання певних вигод стабільним і фінансово стійким банкам при умові максимально відповідального підходу до планування даних угод і ретельного вироблення стратегії подальшої інтеграції.

Стратегічними цілями реорганізації вітчизняних комерційних банків має стати підвищення надійності й стійкості окремого комерційного банку та банківської системи України, зростання капіталізації банків, забезпечення стабільного функціонування платіжної системи, захист інтересів кредиторів і вкладників, поліпшення фінансового стану комерційних банків, підвищення ефективності діяльності внаслідок концентрації капіталу та зростання довіри до банківських установ.

Література

1. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III.
2. Васильченко З. М. Комерційні банки: реструктуризація та реорганізація: Монографія. – К.: Кондор, 2004. – 528 с.
3. Васильченко З. М. Методологічні засади стратегії реорганізації комерційних банків // Фінанси України. – 2004. – № 7. – С. 123 – 130.
4. Методичні рекомендації про порядок реорганізації, реструктуризації комерційних банків: Затв. постановою Правління Національного банку України від 9 жовтня 2000 р. № 395.
5. Реорганізація та реструктуризація комерційних банків: Навч. посіб. / Міщенко В. І., Шаповалов А. В., Салтинський, В. В. Вядрова І. М. – К.: Т-во “Знання”, КОО, 2002. – 216 с.
6. Мироненко В. В очередь на национализацию // Инвестгазета. – 2008. – № 39. – С. 54 – 57.

Надійшла 03.04.2009

УДК 336.72

С. В. БЕЗВУХ

Хмельницький національний університет

ШВИДКІСТЬ ВІДШКОДУВАННЯ ВКЛАДУ ЯК ОСНОВОПОЛОЖНИЙ ЕЛЕМЕНТ СИСТЕМИ ЗАХИСТУ ВКЛАДІВ У БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВАХ

Автором здійснено аналіз факторів, що впливають на швидкість проведення виплат вкладів по збанкрутілих банківських установах. Визначено важливість строку повернення вкладів для ефективного захисту коштів фізичних осіб та суб'єктів господарювання в банківських установах.

Analysis of the factors that influence on the speed of realization of payments of the deposits of bankrupt banks was developed by author. Importance period of returning of the deposits for effective of protection physical and juridical people in banks was grounded.

Актуальність дослідження. Швидкий розвиток фінансової кризи на вітчизняних ринках посилює важливість важелів, інструментів та методів, які несуть антикризовий вплив. Система захисту вкладів в банківських установах відноситься до таких механізмів. Тому покращення діючої системи гарантування вкладів в Україні є важливим завданням для послаблення впливів фінансової кризи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням системи гарантування вкладів в різний період часу займалися та займаються такі науковці: Волосович С. [1], Тринчук В. [1], Іщенко О. [2], Огієнко В. І. [3] та інші.

Метою даного дослідження є виявлення та розкриття факторів, що впливають на швидкість проведення виплат та визначають важливість строку повернення вкладів гарантованих діючою системою захисту в банківських установах.

Вклад основного матеріалу. Для кожної системи захисту вкладів в процесі її функціонування є важливими та основоположними наступні ознаки:

- 1) розмір гарантованої суми відшкодування;